

НОВИНИ БЛОГИ ПРОЕКТИ ФОТО ДОСЬЄ АФІША

«ПОЛТАВО, СКАЖИ УКРАЇНІ, ЧОМУ НАД ТОБОЮ І ДОСІ ОРЕЛ?» ПРО ПАМ'ЯТНИК СЛАВИ РОСІЙСЬКІЙ ЗБРОЇ

Однією з найбільш резонансних тем державної політики деколонізації є полтавський комплекс пам'яток, пов'язаних з перемогою Московського царства у Полтавській битві. Це пам'ятники гауляйтеру Пьотра — коменданту Полтавської фортеці Келіну на Першотравневому проспекті та на місці, начебто, відпочинку московського царя на перехресті вулиць гетьмана Пилипа Орлика і Спаської. Але найбільше дискусій довкола монумента Слави у центрі Полтави.

Монумент Слави — це російський окупаційний маркер

Його споруджено до 100-річчя перемоги в Полтавській битві. 27 червня 1709 року об'єднане військо шведського королівства і Гетьманщини на чолі із Мазепою і кошовим отаманом Запорізької Січі Костем Гордієнком зазнало поразки... Армія Московського царства, яке очолював цар Пётр I — кривавий садист, один із ключових фундаторів огидного явища під назвою «російський імперіалізм» (за Тарасом Шевченком: «це той перший, що розпинав нашу Україну») — перемогла. Полтава у російських історичних традиціях, літературі, науці тощо вважається «містом російської військової слави». Для України ж поразка воєнно-політичного виступу гетьмана Івана Мазепи проти московського царя Петра була початком остаточного знищення Гетьманщини та козацьких вольностей. Водночас антимосковське повстання під проводом гетьмана Івана Мазепи за визволення з-під московського ярма стало світлом правди для наступних поколінь борців за волю України. Мазепа переміг! Українська держава є! Її ЗСУ нині знову, як і в часи Мазепи — Гордієнка відстоюють незалежність цієї держави від тих самих окупантів. Протягом 314 років у Москві і Петербурзі мінялися царі, генсеки, президенти. Тепер у Кремлі сидить не цар Пётр, а Путін, але ворог, його методи і наміри знищити Україну і українців незмінні. Саме мазепинцями називала пропаганда білої і червоної росії петлюрівців та інших діячів УНР понад сто років тому.

Наприкінці 80-х на початку 90-х рр. минулого століття активісти Народного Руху України проводили у Корпусному парку масові мітинги. На них нерідко звучав вірш відомої української поетеси **Наталки Поклад**. У ньому йдеться про вплив пам'ятника слави «російської зброї» на свідомість полтавців. Поетеса емоційно запитує: *«Неспішно історію пише пір'їна, сп'янівши від запахів трупів і зел. Полтаво, Полтаво, скажи Україні, Чому над тобою і досі орел?»*. А ще як духовний заповіт сприймається нині широко цитований вислів видатного українського філософа, літературознавця і дисидента, життя і діяльність якого пов'язані з Полтавою (з 1956 по 1959 роки працював викладачем української літератури Полтавського педагогічного інституту) **Євгена Сверстюка**: *«Монумент слави російській зброї у Полтаві — це російський фалос, який увіткнули у самісіньке серце України і яким й досі гвалтують Україну»*.

Недарма після початку російської збройної агресії у 2014 році з ініціативи правозахисника Анатолія Банного та голови Полтавського обласного товариства «Просвіта» **Миколи Кульчинського** започатковано традицію вивішувати на вершину монументу державний синьо-жовтий стяг, а також червоно-чорний прапор визвольної боротьби. Протягом семи років цю традицію підтримували депутат міської ради, воїн російсько-української війни **Юліан Матвійчук** (вічна йому пам'ять), екс-нардеп Юрій Бублик та громадські активісти, брати Сорокові.

Така традиція «українізації» монумента не подобалася колишньому міському голові Мамаю, тож ставалися прикрі випадки зняття комунальними службами міста української символіки. Однак проросійські впливи у міськраді нівелювалися активністю патріотичних сил. Скажімо, після чергової витівки Мамаю 1 травня 2021 року біля монумента на заклик Юліана Матвійчука зібралися близько тисячі полтавців і під спів державного гімну повернули українські символи на вершину монумента.

«Москва — третій Рим, а четвертому не бувати»

Для того, щоб закріпити у свідомості українців свою владу, російська імперія при імператору Олександрі I промаркувала публічний простір Полтави цим пам'ятником у 1811 році. Імперський маркер пронизаний і вибудований від північчя, горельєфів на колоні до імперського орла над нею у концепції «Третього Риму».

Підніжжя колони у концепції Третього Риму

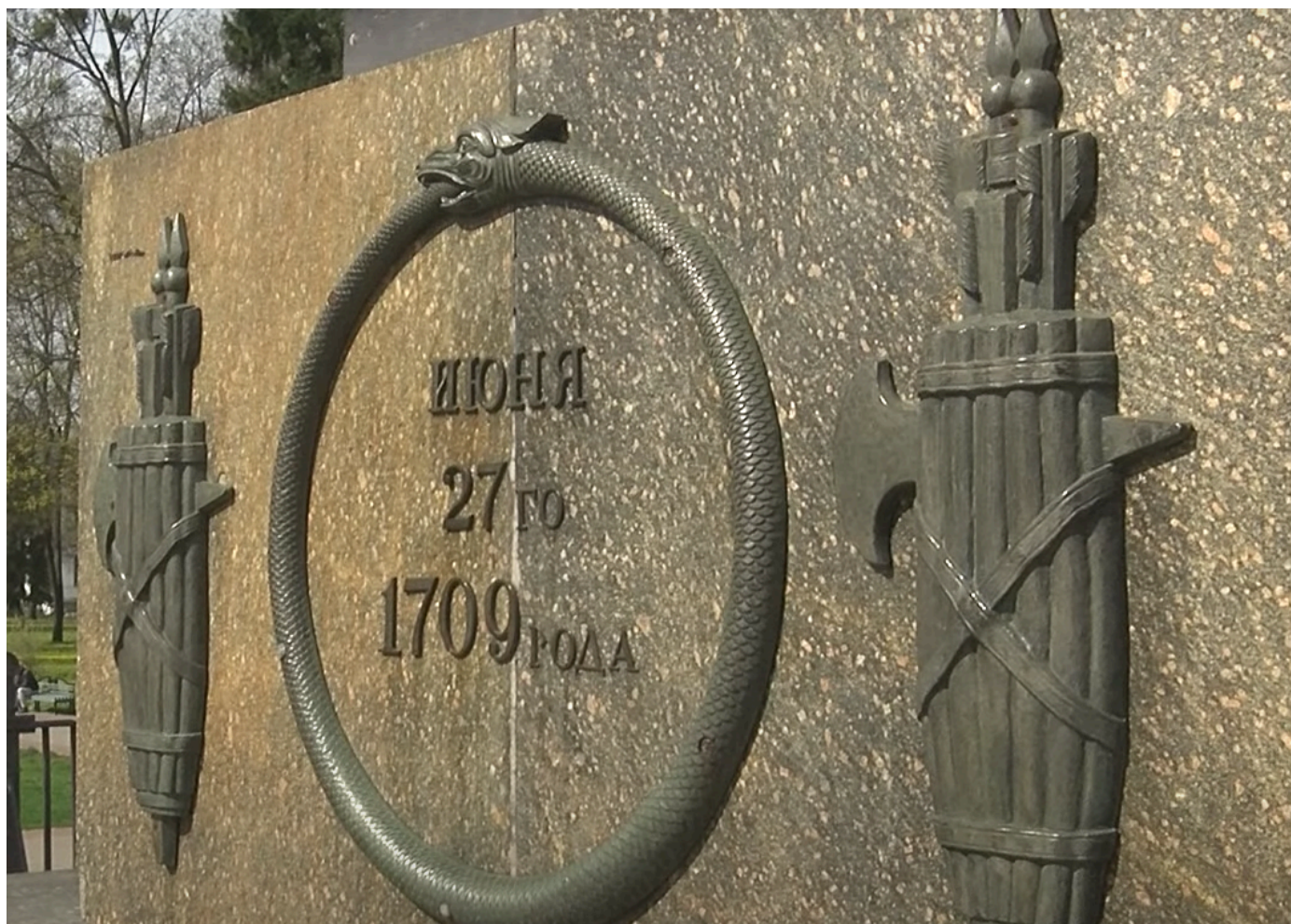
Горельєфи на колоні у концепції Третього Риму

Ця ворожа філософська течія стверджує, що Москва (читай — Московсько-Петербурзька держава або Російська імперія) є наступницею Римської імперії. Відомий вислів: «Москва — третій Рим, а четвертому не бути». Такі сенси лягли у основу месіанського світогляду під час формування Московської централізованої держави. Ідея «третього Риму» є одним із різновидів ідеології «руського міра» й передбачає поглинання України, вищість росіян над іншими націями та світове російське панування. Цю ідею ширив і по-новому інтерпретував, актуалізував і масштабував у інформаційному просторі росії їхній філософ Дугін. Закономірно, що ідея «Третього Риму» нині використовується російськими пропагандистами, найчастіше Соловйовим і Скабєєвою, для ідеологічного обґрунтування війни проти

України. Саме ідея російського месіанства є одною з причин повномасштабного вторгнення в Україну. Ця ідея домінує у свідомості Путіна, у кабінеті котрого, як неодноразово повідомляли російські телепропагандисти, висить аж 4 портрети царя Петра I. Про затьмареність свідомості Путіна ідеєю месіанства свідчать його заяви після відвідування виставки, присвяченої 350-й річниці з дня народження Петра I: у червні 2022 року кремлівський диктатор порівняв себе з Петром Першим, а вторгнення в Україну — з Північною війною.

Монумент Слави російській зброї має вигляд колони на зразок тріумфальних, якими відзначала перемоги давньоримська імперія. На самісіній верхівці — бронзовий позолочений орел, який тримає у дзьобі лавровий вінок — символ тріумфу, слави і перемоги московитів у трагічній для Гетьманщини Полтавській битві. До речі, традиція лаврового вінка як тріумфального символу тріумфу започаткувалася у часи античності та Римської імперії. Лаврові вінки вдягали тріумфатори, переможці битв. Слово лауреат з латині перекладається як «увінчаний лавром». Древні римляни вірили, що лавр рятує від блискавки. Тож недарма у кігтях хижої птахи саме блискавки. Скульптори розташували орла так, що дивиться імперський орел якраз у бік поля Полтавської битви.

Важливо знати, бо для перехожих із землі цього не помітно: біля кігтів ворожого орла вигравіювано морського краба як символ королівської Швеції — союзника Івана Мазепи. Як відомо, король Швеції Карл XII 27–28 березня 1709 року у Великих Будищах на Полтавщині уклав угоду із гетьманом Іваном Мазепою та кошовим отаманом Запорозької Січі Костем Гордієнком. Зобов'язувався допомогти визволенню Гетьманщини з-під московської влади. Цитата з Договору: «Україна з двох сторін Дніпра з Військом Запорозьким й народом має бути вічними часами вільною від всякого чужоземного володіння. Союзні держави не мають претендувати на абсолютну владу над Україною й Військом Запорозьким, цільність границь її, непорушність вольностей, законів, прав і привілеїв». Цитую бюлетень шведської польової канцелярії: «...Його Королівська Величність упровадив своє військо в цю країну не для того, щоб учинити її жителям якусь шкоду, а для того, щоб вони змогли помститися віроломним ворогам. Його Королівська Величність хоче жителів цієї країни звільнити від ярма». Як відомо, сучасна Швеція теж є союзником України, допомагає зброєю, лікуванням воїнів ЗСУ тощо і впевнено прямує до НАТО, щоб убезпечитися від небезпечного сусіда — сучасної путінської росії.

На колоні Слави російській зброї викарбувано цифри «Июня 27 го 1709 года», тобто дату Полтавської битви як історичної події, яка започаткувала створення Російської імперії

На колоні Слави російській зброї викарбувані цифри «Июня 27 го 1709 года», тобто дату Полтавської битви як історичної події, яка започаткувала створення Російської імперії. Недарма ця дата посідає одне із чільних місць серед свят держави-окупанта. І не лише у офіційному календарі міністерства оборони (читай війни), очолюваному Сергеем Шойгу. Перемога у Полтавській битві в Росії повсюдно святкується як день «слави руского оружя».

Гармати які символізують вистріли у Мазепинську ідею

На пам'ятнику можна вгледіти різні композиції. «Кільце повернення» — алегорія вічності у сенсі вічного світового панування росіян як «третього Риму». Гармати символізують постріли у Мазепинську ідею, в українську незалежність як щось ТИМЧАСОВЕ. Ідея титаномахії означає ВІЧНЕ правління росіян, як у випадку із Зевсом.

Уроборос — змія, який кусає себе за хвіст, тобто символізує вічність

На споруді зображено уробороса — змія, який кусає себе за хвіст, тобто символізує вічність. Горельєфи з римською військовою атрибутикою означають славу «руського оружя».

Що далі? Шлях очищення свідомості і публічного простору від імперської пропаганди

Що означає колоніальне мислення в Україні? Це коли чужі, нав'язані метрополією культурні явища, зокрема й у сфері монументалістики українці знають і шанують краще, ніж свої. Полтава — не виняток. Тут колишній очільник міста більше переймався ймовірністю втрати пам'ятника «руському оружю», ніж відсутністю пам'ятників своїм Героям-борцям за незалежність. За півроку до повномасштабного вторгнення росіян у відомому інтерв'ю проросійському, нині забороненому рішенням РНБО телеканалу державного зрадника Мураєва «Наш» тодішній міський голова Мамай називав «орла» ледь не святинєю. А рік тому не менш резонансною стала ця заява Олександра Мамаєва: *«Доки не буде відповідного закону від Верховної Ради, і доки я буду міським головою, то зносити пам'ятники ніхто не буде. Це моя принципова позиція. Якщо буде колись рішення Верховної Ради про знесення пам'ятників, то я все одно не зможу цього зробити. Я тоді краще напишу заяву про складення повноважень міського голови, нехай на моєму місці це зробить хтось інший»*. Як у воду дивився: Верховна Рада схвалила Закон «Про засудження і заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», а Мамай тепер вже НЕ міський голова.

Закон набуде чинності 28 липня. Ним доручено уряду переглянути статус пам'ятників і пам'ятних знаків, які є об'єктами культурної спадщини й містять російську імперську символіку. Реальний механізм такого перегляду законодавці передбачили у окремому Законі «Про внесення змін до Закону України „Про охорону культурної спадщини“

щодо не занесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України та вилучення з Державного реєстру нерухомих пам'яток України окремих об'єктів культурної спадщини». 16 липня його підписав Президент. У Законі містяться критерії, за якими Міністерство культури й інформаційної політики зможе вилучати пам'ятки з реєстру або спрощувати процедуру їх видалення з публічного простору з огляду на культурну цінність пам'ятника.

ЩО ЗАБОРОНЯЄ ЗАКОН?

- **Пропаганду** російської імперської політики.
- **Символіку** російської імперської політики у публічному просторі, крім прописаних у законі винятків.
- **Присвоєння назв**, які глорифікують, увічнюють, пропагують або містять символіку російської імперської політики та сучасної РФ як держави-агресора, географічним об'єктам, юридичним особам та об'єктам права власності.

ХТО ТА В ЯКІ ТЕРМІНИ УХВАЛЮВАТИМЕ РІШЕННЯ?

Про демонтаж :

1. Якщо пам'ятний знак має пам'яткоохоронний статус, необхідно дотримуватися процедур, передбачених законодавством про охорону культурної спадщини:

- щодо пам'яток місцевого значення – рішення ухвалює Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) за поданням органів охорони культурної спадщини, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, інших громадських організацій, до статутних завдань яких належать питання охорони культурної спадщини.

Термін: один місяць із дня одержання подання.

- щодо пам'яток національного значення – Кабінет Міністрів України (КМУ) за поданням МКІП.

Термін: один рік із дня одержання подання.

До 27 липня 2023 року КМУ за поданням МКІП переглядає статус пам'ятників та пам'ятних знаків, які є об'єктами культурної спадщини та містять символіку російської імперської політики.

2. Якщо заборонену символіку містить лише якийсь елемент, а не увесь пам'ятний знак – усунути потрібно лише такий елемент.

Тобто, полтавський «орел» є об'єктом культурної спадщини національного значення, і витвором мистецтва, яку не можна просто так зруйнувати. Водночас, ця споруда однозначно є символом російської імперської політики, якій не місце в у публічному просторі українського міста Полтава. Тож тут варто діяти виважено, згідно з процедурами. Нищити не треба, важливо музеїфікувати. Настав час переміщення із публічного простору у музейний. Пора створити на території Державного музею-заповідника «Поле Полтавської битви» кластер, присвячений російській монументальній пропаганді. Думаю, для туристів було б цікаво довідатися, як протягом століть мізки українців засмічувалися «руським міром», в тому числі й через створення потужних монументів, які символізували окупацію України. Приміром, було б пізнавально почути від екскурсовода цитату з праці відомого історика, монографії якого збагатили славу Полтавського краєзнавчого музею, репресованого комуністичним режимом музейника, археолога, автора книги «Архітектурне обличчя Полтави» Михайла Рудинського: *«по катастрофі 1709 року Полтава, якраз у силу своєї провінціальності — дуже скоро не тільки змирюється з російським режимом, а навіть пишається своєю славою. Славою міста перемоги росії і смерті української незалежності, що так досадно в'яжеться з нею в затасканій римі поетів».*

Або ж, як хоче, трохи инакше. Полтава часів Виговського-Дорошенка-Мазепи, Полтава часів Мартина Пушкаря і Петрика являється свого рода типовою виразницею тої провінційальної психики, котра ніколи не виходить за межі околиць хутора, села, містечка, котра ніколи не „перелетає за частокол“ по влучному виразові Гоголя. Тій психиці абсолютно незрозумілі поривання широкого масштабу, а звичка до безтурботного існування, вузькість поглядів, відсутність темпераменту і відсталість од випереджаючого темпу великих городів не раз спричинялася найбільш сумних подій нашої історії, і можливо не помилкою буде твердження про те, що в страшних трагедіях Чигрина й Батурина тая провінційальна психика Лівобережжя і з окрема Полтави грала одну з перших ролей.

По катастрофі 1709 року Полтава—як раз в силу своєї провінційальності—дуже скоро не тільки замирюється з російським режимом, а навіть пишається своєю славою, славою міста перемоги Росії і смерти української незалежності, славою, що так досадно в'яжеться з нею в затасканій римі поетів.

Через яких 60—70 років по Полтавському бойовищі, в Полтаві підноситься перший пам'ятник Петрові старанням і коштом запорожця П. Руденка, саме в той час, як Запоріжжя доспіває свою лебедину пісню.

Подорож Катерини II, обставлена з усією помпою сторіччя Людовика XV, остаточно приголомшує Полтаву, а XIX століття, що воно принесло з собою утворення з Полтави губерніяльного міста—виключно тому, що з нею зв'язано перемогу Петра над Карлом—поширює російський культ Полтави, яко найбільш славного з помежи славних міст імперії, де кувалася її міць, де погіб швед, де остаточно було роздушено „зм'ю малоросійскаго коварства и изм'ны“.

Се захоплення Полтавою, яко городом слави Петра I-го, поклато остільки глибокий слід в умах російських інтелігентів тай в народніх

Олег ПУСТОВГАР, регіональний представник Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області

27 червня 2023, 09:54

Поділитися посиланням:

<https://poltava.to/project/7811/>